

Женунтій В.І.,

провідний науковий співробітник ВОНДР Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Диференціація кримінальної відповідальності за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого

Досконалість національного кримінального законодавства, як цілісного системного утворення, зумовлюється єдністю та інтегрованістю складових його інститутів (підсистем), і в першу чергу воно залежить від якісного змісту конкретних кримінально-правових норм, особливо від їх узгодженості в випадках об'єднання декількох з них в окремі статті.

Безумовно, що накопичений в правотворчості досвід, наукове забезпечення і належна техніка законодавчого процесу створюють досить високий, якісний рівень застосування нині діючого Кримінального кодексу України (далі ККУ). Водночас маємо визнати, що нормативний зміст і структура окремих статей ККУ не зовсім відповідають сучасним вимогам. До їх числа належить і стаття 297 ККУ, яка передбачає відповідальність за наругу над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, а також незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого, або щодо братської могили чи могили Невідомого солдата, або поєднанні із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки [1].

Перш за все зазначимо, що аналізована стаття складається з чотирьох частин, структурно включає чотири окремі кримінально-правові норми. Відповідно, є всі підстави стверджувати, що у зазначеній статті зафіксовані окремі різновиди злочину одного и того ж виду [2] (в нашому випадку – це наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого) і при цьому до частини першої статті закріплені основний склад аналізованого злочину, а в послідовних частинах – кваліфікований та особливо кваліфікований (тобто склад злочину з обтяжуючими та особливо обтяжуючими обставинами) і, можливо, привілейований склад цього злочину (тобто склад такого ж злочину з пом'якшуючими обставинами) [2].

Разом з тим, в результаті аналізу чотирьох кримінально-правових норм і ступеня взаємозв'язку між ними, багато в чому спростовуються наші припущення щодо обґрунтованості закріплених в них нормативних положень та існування між ними взаємозв'язку. По-перше, відзначимо, що в аналізованій статті не міститься привілейованого складу злочину, тобто законодавець не включив в конструкцію аналізованої статті будь-яких пом'якшуючих обставин, які дозволили б встановити (передбачити) більш м'які санкції за вчинення аналізованого злочину. По-друге, закріплені у частинах першій та другій правові дефініції співвідносні між собою як визначення основного і кваліфікованого складів протиправного діяння, а фактично зумовлюють підстави настання відповідальності за два самостійних основних складів злочину, про що свідчать як відмінність в предметах посягань, так і різний характер протиправного діяння. Зазначимо, що предметом цього злочину може бути: могила, склеп, надмогильні споруди, пам'ятник, огорожа, урна з прахом померлого, інше місце поховання, а також предмети, що знаходяться на могилі або в ній [3].

Об'єктивна сторона цього злочину характеризується однією з таких дій:

самовільне утворення надписів, малюнків, символів або інших зображень на кладовищенських спорудах, що використовуються для церемонії поховання, самовільне пошкодження, розкопування, руйнування тощо [4].

Під діяннями, які вчинені щодо братської могили, слід розуміти дії щодо місць масового поховання загиблих військовослужбовців, партизанів, підпільників та інших учасників бойових дій, місць поховань мешканців населених пунктів, які стали жертвами бойових дій, репресій, голодомору, стихійних та техногенних катастроф тощо [4].

Отже, порівнюючи за запропонованими параметрами диспозиції частин аналізованої статті, неважко переконатися в тому, що мова фактично йде про тотожні, але не однорідні діяння, що є підставою для виділення відповідальності за їх вчинення в окремі статті.

На користь нашої пропозиції виступає і зовсім невдале, в даному випадку, назва аналізованої статті, що містить вказівку лише на склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 297 ККУ. Також, звернемо увагу на такий істотний недолік щодо диспозиції частини третьої цієї статті, як її переваженість кваліфікуючими ознаками, що приводить до того, що при певному поєднанні цих ознак, окремі з них практично не впливають на кваліфікацію протиправних діянь.

Таким чином, на сьогодні залишається необхідність подальшого удосконалення конструкції та диспозиції аналізованої статті. Тому, не виключаючи дискусійності наших висновків і пропозицій, запрошуємо учених-юристів висловити свої міркування щодо обговорюваного питання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 31, ст.459)
2. Кримінальне право України. Загальна частина: підр. для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Бенківський та ін. За ред. П.С. Матишевського та ін. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.
3. Закон України "Про поховання та похоронну справу" (див. ст. 47 // ВВРУ. – 2004. – № 7 у редакції від 19 березня 2009 р. N1166-VI).
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. – К. : Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.